

Doğan KAYA

ŞARKIŞLALI ÂGÂHÎ

Sivas - 2009

II

Dr. Doğan KAYA

Doğan KAYA

ŞARKIŞLALI ÂGÂHÎ

Sivas – 2009

Kapak: **Kürşat CEZAR**

Baskı: **Vilâyet Kitabevi**

Basıldığı yer: **SİVAS**

Basıldığı yıl: **2009**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
ÂGÂHÎ'NİN HAYATI	8
ŞİİRLERİNİN TEKNİK YAPISI	12
ŞİİRLERİNİN KONUSU	15

ÂGÂHÎ'NİN ŞİİRLERİ	21
1. Dünyanın Taksimi	22
2. Noktasız Kelam	23
3. Rızksız Kul Yaratmaz	24
4. Hele Hele	25
5. Kerem Eyle	26
6. Mersiye	27
7. Erkekçe Bir Söz	30
8. Ehl-i Beytin Gemisi	31
9. Dikbaşı Şair yahut Çat-Pat	32
10. Dosta Giden Mektup	34
11. Muhabbet Zamanı	35
12. Sürmeli	36
13. Harb İlanı	37
14. Ali'nin Yolu	38
15. Hak Hak Diyerek	39
16. Cehennem Ateşi	40
17. Eski Mecnun	41
18. Öküz Keserim	42
19. Acı Dert	43
20. Kül Oldum	44
21. Var	45
22. Dağıdır	46
23. Ali'ye Çağır	47

24. Köyüm Kılıççı	48
25. Akkühah	49
26. Hüseyin'in Derdi	51
27. Ali'nin Sırrı ve Şîa Mezhebi	53
28. Destan- Beyrut Seyahati	55
29. Kullarını Unuttun mu	58
30. Ayîn-i Cem	59
31. Ebcedin Sırrı	60
32. Sedefdir Sedef	61
33. Karşılaşma (Vacit-Âgâhî)	62

Bir başka Âgâhî: **ERMENİ HARUTYAN** 64

Âşık Hüroğlu	Âgâhî (Şiir)	71
Sözlük		73
Kaynakça		82
Notalar		84
Fotoğraflar		89

ÖN SÖZ

Âgâhî, Sivas'ın Emlek Yöresi şairlerindedir. Sivas'ta üç yöre vardır ki, asıl şöhretini, idari isimlendirmelerle değil de kendince verdiği isimlendirme ile sağlamıştır. Bunlar; Emlek Yöresi, İlbeyi Yöresi ve Çamşılı Yöresi'dir.

Emlek Yöresi, Şarkışla'nın Batı ve Kuzeybatısında Kızılırmak vadisinde yer alır.

Köy sayısı büyük çoğunluğu Şarkışla'da olmak üzere Yıldızeli, Gemerek, Pınarbaşı, Sarıoğlan ve Akdağmadeni'nde 80 civarındadır.

Emlek köylerinde Âşık Veysel, Ali İzzet Özkan, Derviş Ali, Kemter, Yüzbaşıoğlu, Devranî, Hüseyin Gürsoy gibi ünü bütün ülkeye yayılmış âşıklar yetişmiştir. Tespitlerimize göre bu yöredeki âşık sayısı 200'den fazladır. Âgâhî de bunlardan birisidir.

2008'in Nisan ayında Âgâhî'nin Ankara'da yaşayan torunu Meryem Gerçek, beni arayıp dedesinin şiirlerini kitap yapmamı talep edince heyecanlanmışım. Kısa bir süre sonra elinde Âgâhî'ye ait bir valiz dolusu notlarla Sivas'a geldiğinde heyecanım daha da artmıştı. Kendisine, işimin çok olmasına rağmen, istediği kitabı hazırlayacağıma söz verdim.

Bana gelen notlar Âgâhî'nin oğlu Vahdi Gerçek tarafından tutulmuş notlardı. Şiirlerin haricinde Kul Himmet, Viranî, Pir sultan gibi bazı Alevî-Bektaşî şairlere ait şiirlerin bulunduğu bir cönk ve Vahdi Gerçek'in, şiirlerin daha iyi anlaşılması için çeşitli

başlıklar atında kaydettiği birtakım dinî ve mezhebî bilgiler, bazı tasavvufî terimlerin açıklanması, kimi tasavvufî şahsiyetleri tanıtılmasını ihtiva eden bilgilerin yer aldığı defter bulunmaktaydı. Bunların yanında aynı şiirlerin defalarca çekilmiş fotokopileri da valizden çıkan belgeler arasındaydı. Ancak söz konusu kısımlar, bu çalışmayla doğrudan ilgili olmadığından kitaba dâhil edilmemiştir.

Şiirlerin bir kısmı silinmiş, üzeri karalanıp düzeltmeler yapılmıştı. Bunlar tek tek defalarca gözden geçirilmiş, şiir metinlerine son şekli verilmiştir. Ne var ki -yaygın deyişle- dağ fare doğurmuştu. Yani ben o kadar malzemenin içinden 250-300 kadar şiir beklerken toplam 31 şiir karşıma çıkmıştı. Şairlik gücü en üst derecede olan bir sanatçının şiirlerinin sayısı bu kadar olamazdı. İleride başka şiirlerin çıkması umuduyla bu kitabın basılmasını daha fazla geciktirmemek için elimizdeki şiirlerden hareketle kitaba son şeklini verdik. Kitabın oluşmasında Meryem Gerçek Hanımefendi'nin gayreti ve arzusu her türlü takdirin ötesindedir. Açıkça söylemek gerekirse elinizde böyle bir kitap varsa, bu Meryem Gerçek sayesinde olmuştur.

Biraz önce de belirtildiği gibi Âgâhî'ye ait elimize 31 şiir geçmiştir. Nejat Birdoğan'ın yayımladığı bir şiirle (No: 32) ve Şarkışla'nın Mescit köyünden olan Veysel Çakmak'tan derlenmiş ikinci bir şiirle (No: 20), bu sayı 33'e çıkarılmıştır.

Bize ulaşan notlarda Âgâhî'nin hayatına ait bilgiler maalesef çok azdır. Gerek buradaki bilgilerden, gerekse ailesinden bize aktarılan ve Âgâhî'den bahseden kaynaklardaki bilgilerden hareketle elde ettiğimiz bilgiler

“Âgâhî'nin Hayatı” kısmında verilmiştir. Bunu “Şiirlerinin Teknik Yapısı” ve “Şiirlerinin Konusu” gibi bölümler izlemiştir. “Âgâhî'nin Şiirleri” bölümüne kaydettiğimiz şiirler ayaklarına / ana kafiyelerine göre sıralanmıştır. En sona da Âgâhî'nin Vacit'le yaptığı bir karşılaşma eklenmiştir.

Edebiyatımızda Âgâhî mahlasıyla şiir söyleyen iki şair daha vardır. Bunlardan birisinin sadece ismini bilmekteyiz. Diğeri ise Ermeni Harutyân'dır. Onun şiirleri ile Şarkışlalı Âgâhî'nin şiirleri birbirine karıştırılmaktadır. Bu bakımdan burada onu da tanıtmak yerinde olacaktır. “Bir Başka Âgâhî: Ermeni Harutyân” başlığı altında bu şairi tanıttık.

Bu kısmı Âşık Hüroğlu'nun Âgâhî için yazdığı şiir ve Sözlük izlemiştir. Âgâhî'nin şiirlerinde çok sayıda dinî, Tasavvufî ve mahallî kelime bulunmaktadır. Şiirdeki anlamı çözmede pek çok kişi zorlanacağı düşüncesiyle manası anlaşılmakta zorluk çekileceğini düşündüğümüz kelimeli de ”Sözlük” adı altında topladık.

Kitabın oluşmasında yararlandığımız çalışmaları da “Kaynakça” başlığı altında topladık.

Âgâhî'nin bazı şiirleri Feyzullah Çınar ve Müslüm Sümbül gibi bazı mahallî sanatçılar tarafından ezgili olarak okunmaktadır. Müslüm Sümbül'ün okuduğu “Sürmeli” adlı parça daha sonra Neşet Ertaş tarafından da okunmuş ve meşhur edilmiştir. Biz burada sözünü ettiğimiz sanatçıların okuduğu eserlerin notalarını kaydediyoruz. Bu eserler Koro Şefe Uğur Kaya tarafından notaya alınmıştır ve ilk defa burada yayımlanmaktadır.

Kitabın sonunda da Âgâhî'nin ailesine ait kişilerin ve mezarının fotoğrafları bulunmaktadır.

Bu kitabı Âgâhî'nin bütün Őirlerini ihtiva etmemesinin burukluğuyla yayımlıyoruz. Yayımlanmasında yardımlarını gördüğüm Meryem Gerçek'e ve Uğur Kaya'ya Őükranlarımı arz ederim.

Sivas, 15 Aralık 2008

ÂĠÂHÎ'NİN HAYATI

1874'te Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Kılıççı köyünde doğmuştur. Birçok kaynaklar bu tarihte birleşmektedir. Oğlu Vahdi Gerçek'in kaydettiği 1916'da 42 yaşında vefat ettiğini belirten notu da bu tarihte doğduğunu doğrulamaktadır.

Babası köyün varlıklı ailelerinden ve aslen Malatya'nın Arapkir ilçesinin Mestmur köyünden olan Hamza Kâhya'dır. Hamza'nın Himmət ve Mustafa adında iki kardeşi daha vardır. Üç kardeş bilinmeyen bir sebepten dolayı Orta Anadolu'ya göçmüş, Şarkışla'nın Hardal köyüne gelmişlerdir.

Söylendiğine göre; Karakalpak Türklerinden olan ve 1293 (1877 / 1878)'te Gürcistan'ın Darvaz eyaletinden Sivas'a göç eden Mihrali Bey, Hamza Kâhya'ya pek dirlik vermemiş, çiftliğine el koymuştur. Bunun üzerine Hamza Kâhya, buralarda fazla duramamış, bir müddet Alaçayır, Kaymak ve Fakılı köylerinde kalmıştır. Hamza Kâhya, bir ara Yozgat'ın köylerine gitmeyi düşünmüş, ancak Hardal köyünden Akkaşoğlu, Sağır köyünden bir Mülâzım ve Çatalyol köyünden bir Yüzbaşı onu, bu isteğinden vazgeçirmiştir. Bunun üzerine Hamza Kâhya da Kılıççı'ya yerleşmeye karar vermiştir. Civarda "Arapkirlioğuları" olarak bilinen bu sülâle, soyadı kanunundan sonra (1934) "Gerçek" soyadını almıştır.

ÂĠÂHÎ'nin Fakılı köyünde doğduğu ve daha kundaktayken ailesinin Kılıççı'ya göç ettiği söylenir. Bu bilgileri bize oğlu Vahdi Gerçek vermektedir. Kaynaklarda ise ÂĠÂHÎ'nin Kılıççı'da doğduğu kaydedilmiştir. Hamza Kâhya, kısa zamanda köyün zenginleri arasına girmiş, hatırı sayılır bir servet edinmiştir. Altı kız, üç erkek olmak üzere dokuz çocuğu olmuştur. En küçük çocuk Veliyüddin'dir.

Kılıççı, bugün Şarkışla'nın kuzeyindedir ve Şarkışla'ya bağlı bir köydür. Kılıççı, o vakit 25 haneli, üç cephesi tepelerle çevrili bir köydür. Köyün önünde susuz bir dere bulunmaktadır ve ilerisi mezarlıktır. Ötesinde keskin uçurum, etrafında çıplak, dik yamaçlar ve sarp kayalıklar bulunmaktadır.

Hamza Kâhya kaza eşrafları arasında içtimai yardımda hayır işlerinde başta bulunmayı severdi. Gemerek belinde, Kızancık Boğazı'nda yaptırdığı çeşmeler hâlen, *Hamza Kâhya Pınarı* adıyla bilinmektedir.

Hamza Kâhya'nın Ali, Hasan Hüseyin ve Veliyyüddin adında üç oğlu olmuştur. Âgâhî, en küçük oğlu olan Veliyyüddin'dir. Ancak köyde Veli olarak tanınmıştır. Ortancıl oğlu Hasan Hüseyin Kayseri'de yedi yıl medrese tahsili yapmıştır.

Çocukluğu köyde geçmiş, tarla işlerinde ailesine yardım etmiş, hayvan otlatmıştır. Veli, birkaç sene civar köylerdeki okullara giderek orada okuma yazmayı öğrenmiştir. Onun tahsil görüp görmediği, tartışma konusu olmuştur. Gerek dinî kültüre vakıf olması, noktasız harflerle şiir yazabilecek durumda olması, şiirlerinde pek çok tasavvufî terkip ve terimi kullanması (2)¹, gerekse yıllarca tahsildarlık yapması onun tahsilli olduğunun en önemli delilidir.

Çocukluğunda ve gençliğinde bol bol kitap okuyan Veli, akranlarına nazaran yaşından beklenmeyen bir olgunluğa sahiptir ve daha o çağlarda köy odalarında yaşlıların meclisine iştirak etmiştir. Sık sık düşüncelere dalar, her lafa karışmaz, sorulmadıkça söylemez.

¹ İlgili rakamlar kitaptaki şiir numaralarını gösterir.

Ne zaman ve kiminle evlendiği hususunda bir bilgimiz yoktur. 4 oğlu, 3 kızı vardır. Bunlar sırasıyla Zehra, Vahdi, Kâzım, Gürcü, Ali Rıza, Hayriye ve Abülaziz'dir. Torunlarından Ali Rıza'nın oğlu Ahmet Gerçek, Sivas Barosunda avukat yapmıştır. Bu kitabın vücut bulmasında büyük emekleri geçen Meryem Gerçek de Abdülaziz'in kızıdır.

Babasının ölümünden ve kardeşleri ile araziyi paylaşmasından sonra kendi yağı ile kavrulmaya başlamış, ailesinin geçimini sağlamak için yanına aldığı aylıkçı ile tarlalardan alacağı ürün ile yetinmek durumunda kalmıştır. İaşesini birkaç yıl böyle devam ettirirken dostları bir mektup yazıp onu Beyrut Valisi Vezir Halil Paşa'nın yanına gönderirler. Halil Paşa, bir söylentiye göre, Hardal köyü yakınındaki tekkenin mürididir. Sivas'ta 1894-1899 yılları arasında valilik yapmıştır.* Bu tekke o sırada Kerem Ali Baba postnişin bulunmaktadır ve büyük ihtimalle mektubu eline bu zat vermiştir. Âgâhî, Beyrut'a gitmiş ve bir müddet Paşa'nın misafiri olmuştur. Bu seyahatini 17 dörtlükle dile getirmiştir. Halil Paşa, Sivas Valisi Reşit Akif Paşa'ya bir tavsiye mektubu göndererek ondan Âgâhî'ye sahip çıkmasını rica etmiştir. Bunun üzerine Reşit Akif Paşa, Âgâhî'yi Ağcakışla bucağına tahsildar olarak atamıştır. Burada aşağı yukarı altı yıl çalıştıktan sonra Âgâhî, Pınarbaşı tahsildarlığına geçmiş, üç yıl çalıştıktan sonra köyüne dönmüştür. Aynı yıl yani 1914'te Birinci Dünya Savaşının başlaması üzerine askere alınmış, Sivas'taki Askerlik Şubesinde yazıcılığa başlamıştır. 1916 yılında kolera hastalığına yakalanan Âgâhî, gösterilen ihtimama rağmen bu amansız hastalığın pençesinden kurtulamamış ve

* Vezir Halil Paşa'yı, Sivas Valiliği yapan ve 1901'de vefat eden meşhur Vali Halil Rifat Paşa ile karıştırmamak gerekir.

aynı yıl vefat etmiştir. Ölüm tarihi üzerinde Müjgân Cumbur 1914, Ali İhsan Tuncalı 1921 veya 1922 rakamını telaffuz etmişlerse de oğlu Vahdi Gerçek'in tespitine göre Âgâhî'nin ölüm tarihi 1916'dır. Bizim görüşümüze göre de bu tarih doğrudur. Mezarı Şarkışla'dadır.

ŞİİRLERİNİN TEKNİK YAPISI

Kitapta yer alan 33 şiirden 24 tanesi hece vezni ile yazılmıştır. Söz konusu şiirlerin ölçülerine göre dağılımı şu şekildedir:

7. ve 29. şiirler 8 hecelidir.

2, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 32 ve 33. şiirler 6+5 veya 4+4+3 duraklı olarak 11 heceli,

1. şiir 7+7 duraklı 14 heceli,

4. şiir 8+8 duraklı 16 hecelidir.

Âgâhî'nin, hecenin yanı sıra aruz ölçüsüyle de şiirleri vardır. Bu şiirlerin hangileri olduğu, hangi kalıp ve birimle söylendiğini şöyle gösterebiliriz:

3. şiir: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

6. şiir: - - - / - - - - / - - - - / - - -

13. şiir: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

19. şiir: . - - - / . - - - / . - - - / . - - - (- -)

25. şiir: - - - / - - - - / - - - - / - - -

26. şiir: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

27. şiir: . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Bunlardan 3. ve 13. şiirler beyitlerle, 19, 25, 26 ve 27 şiirler dörtlüklerle, 6. şiir de 6 dizeli (4+2) bentler halinde vücuda getirilmiştir.

Şiirlerinin çoğunda Âgâhî' mahlasını kullanmıştır. İki şiirinde (10 ve 33) *Veli* olarak tapşırmıştır. Bir şiirinde de Veli ve Âgâhî olmak üzere iki mahlas kullanmıştır.

Âgâhî'nin bir de Arap alfabesi ile yazıldığında bünyesinde nokta bulundurmayan harflerden oluşan kelimelerle yazılmış koşma tarzındaki "Noktasız Kelam" adlı şiiri bulunmaktadır (2). Bu şiir, âşık tarzı şiir geleneğinde pek rastlanılmayan ve yenilik olarak sayabileceğimiz başarılı bir örnek niteliğindedir.

Edebiyatımızda meşhur "sürmeli" redifli koşma Âgahî'ye aittir (12). Bu şiir, edebiyatımızın en güzel tecnis örneklerindedir. Şairin "keserim" redifli şiiri (18) ile "dağdır" redifli şiiri (22) de yine cinas oyunları ile vücuda getirilmiş şiirlerdir. Ancak bu iki şiir -güçlü örnekler olmalarına rağmen- "sürmeli" kadar şöhrete ulaşamamıştır.

Şiir tekniği sağlam olan Âgahî'nin şiirlerinde zaman zaman duraksız dizelere de rastlanılmaktadır. Söz gelişi

Bugün bana din geldi iman geldi (11)

.....

Kavuşturup Yusuf-ı Kenan geldi (11)

gibi örneklerde durak yoktur.

11 heceli bir şiirinde de hece sayısı 12'ye çıkmıştır (

Gam tüccarı oldum dertten iratlıyım (24)

Bunun gibi kusurlar, aruz ölçüsüyle yazdığı şiirlerde de karşımıza çıkmaktadır.

Onu görüp Yezid'in askerinin birden yürüdü (6)

.....

Âl-i evlâdı Ali'ye bağlatmazsa bendini (25)

Ancak bu ve buna benzer birkaç örnek onun başarılı bir âşık olmasına hâlel getirmez. Gerek ele aldığı konuyu yansıtmadaki başarısı, gerekse kelimelere hâkimiyeti ve şiir tekniğindeki sağlamlık, onu edebiyatımızın büyük şairleri arasında yer alması için yeterli olmuştur.

ŞİİRLERİNİN KONUSU

Âgâhî, dinî tasavvufî Türk edebiyatı sahası içinde değerlendirebileceğimiz şairlerden birisidir. Mevcut şiirlerin pek çoğu bu alanda değerlendirilebilecek tarzdadır. Pek çok şairde görülen beşeri aşk ve tabiat konuları Alevî inanca sahip olan Âgâhî'nin şiirlerinde görülmez. Şiirlerde daha çok Alevî inancı ve düşüncesi göze çarpar.

Veli sakın yaratılışlıdır. Yalnızlığı sever, dalıp dalıp gider ve düşünce ve dertleriyle baş başa kalmayı yeğler. Zahiren her çocuk Veli'nin arkadaşı olmakla beraber, hakikatte kendi âleminde yalnızdır. Garip olmamakla beraber, gönlü gurbettedir. Arada bir dünya vardır ve kendisini o dünyanın insanı olarak hisseder. Özlemi olmamakla beraber, ayrılık ateşiyle yanar. Beklediği kimse olmamakla beraber, gözü intizardadır.

Kendi dünyasında birisi olan Veli'nin düşünceli hali, etrafındakilere pek olumlu yansımaz, onu akıl hastası olarak nitelendirirler ve muska yazması için gizlice Derviş Mahmud'u davet ederler. Derviş Mahmut, Veli'yi yanına çağırır. Veli geldiğinde onu görünce, tıpkı Mevlâ'nın Şems-i Tebrizî'ye kavuşması gibi, susuz kalan toprağın suya kavuşması gibi kendinde bir başkalık hisseder, gönlündeki karanlık aydınlanır, içinin yangını serinler. Sanki "Söyle Yâ Yunus!" diyen Taptuk'un izninden sonra şakıyan Yunus olur; Derviş Mahmud'la görüştüktan sonra dili çözülür gönlünün yangının yangın, inancı ve düşüncesi şiir olarak diline dökülür (1896). Genç yaşında hal ehli olur.

Veli, bununla yetinmez Bektaşî tarikatine girer. Mürşidi olan İsmail Hakkı Baba, Veli'ye "Âgâhî" mahlasını verir. Âgâh; "bilgili, haberli, uyanık" anlamına gelir.

Üç şiiri (4, 7, 29) şathiye niteliğindedir ve Allah ile senli benli hasbihal edecek derecede Yaradan'ı kendisine yakın hissetmiştir. Kimi zaman dertli gönlü ile sohbe girmiştir. (1, 2, 13) Yaradan'a olan sevgisinde samimidir. O'ndan ümidini kesmemiş (3). Lutuf ve ihsan beklentisi içinde olmuştur (5). Zaman zaman insanları çeşitli konularda ikaz etmiş ve öğütler vermiştir (8). Sevdiklerine ve sevdiği nesnelere karşı son derece güzel duygular içindedir (9, 10, 11).

Âgâhî, çoğu zaman Alevî inancını ve esaslarını dile getirmiştir (30, 31). Sık sık Hz. Ali ve Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye bağlılığı ifade etmiş (14, 25), bunları tam bir teslimiyet içinde samimi duygularla söylemiştir (16). Hz. Ali'ye aşk derecesinde bağlıdır (23) Hz. Ali'ye karşı muhabbet besleyenler için yüce duygular içindedir:

*Muhibb-i Ali'yi ateşe yakmam
Âgâhî cehennem ateşi olsam (16)*

Bazen bir Alevî aydını olarak karşımıza çıkar, yanlış hükümlere karşı pervasız tavır içindedir (27). Gizlisi saklısı yoktur, özeleştiri yapmaktan kaçınmaz, dürüsttür. (9, 21) Kendisini anlamakta zorluk çeken Sofu'ya cevap verirken sesi toktur (15). Zaman zaman duygularını Melamîlik edasıyla ifade eder (17), kimi zaman da derdinden şikâyetlenir (24), yürek yangınına dile getirir (19, 20).

Âgâhî'nin edebiyatımıza kazandırdığı şiirler içinde iki tane de mersiye bulunmaktadır (6, 26). Bu şiirler aruz vezniyle yazılmıştır. Birisi (6) 4+2=6 dizeli bentler halinde diğeri de (26) dörtlükler halindedir.

*Diyar-ı gurbetin yeli esende
Bin üç yüz yığirmi bir senesinde
Birinci Kânûn'un on altısında
Kattılar önüme bir güzel derviş*

diye başlayan; ve

Ya yiğirmi dokuz otuzdur Nisan

sözleriyle sona eren Beyrut Seyahati adlı şiir 17 dörtlüktür (28). Bu seyahat 1905 Ekim ayında başlamış aşağı yukarı 7 ay sonra nisan ayında Kılıççı köyünde sona ermiştir. Bu gezisinde Âgâhî'nin gördüğü yerleş şunlardır: *Şarkışla, Gemerek, Lalebeli, Sultanhanı, Kayseri, Tekgöz Köprüsü, Sultanhanı, Hacı Bektaş, Malya Çölü, Mucur, Kırşehir, Yozgat, Ankara, Eskişehir, İstanbul, Kızıltoprak, Fener, Haydarpaşa, Merdivenli, Gelibolu, Çanakkale, Midilli, Bozcaada, İzmir, Karşıyaka, Manisa, Salihli, Rodos, Meis, İskenderun, Trabulus, Beyrut, Vezirhanı, Mersin, Tarsus, Adana, Tekeli, Gülek, Tekir, Pozanti, Fındıklı, Vezirlihan, Payaslı, Yıldırım-belen, Enehil, Karahisar, İncesu, Everek, Erciyes.*

Âgâhî, Bektaşî Tekkesi'nin dervişlerinden olan İbrahim Derviş'in yani Vacit mahlasıyla şiirler söyleyen zatın yakın dostudur. Vacit, aslen Zileli olup Hardal köyü yakınındaki İsmail Hakkı Baba'nın postnişini olan Kerem Ali Baba'nın mürididir.

Âgâhî, Cavid'e sık sık selâmlar ve mektuplar göndermekten geri durmaz, onu göremediği zaman dertlenir

*Dost eline giden sail dur eğlen
Muhabbetnamenin sırası geldi
Mevlâ'yı seversen hemen bir eğlen
Şimdilik gönlüme burası geldi (10)*

Elimizdeki yegâne karşılaşma da Âgâhî'nin Vacit ile yapmış olduğu karşılaşmadır (33). Bu karşılaşma Kerem Ali Baba'nın huzurunda yapılmıştır.

Âgâhî, diğer taraftan Alakilise köyündeki Uryan Hızır Ocağı'na bağlı Rahim Ağa'nın oğlu Mustafa'nın

musahibidir. Bir gün, gece vakti kararını verip soğuşa, köpeğe aldırış etmeden yollara düşer. Sonunda musahibi Mustafa'ya ulaşır. Onunla karşılaşınca meşhur;

*Seher vakti çaldım yârin kapısın
Baktım yârin kapıları sürmeli
Boş bulmadım otağının yapısın
Çıkageldi bir gözleri sürmeli (12)*

diye başlayan şiirini söyler.

Âgâhî'nin sözünü budaktan esirgemeyen, inancından ve görüşlerinden taviz vermeyen karaktere sahip birisidir. Allah'a olan inancı tamdır. Allah Yaradan'dır, güç ve kudret sahibidir, kâinatın hâkimidir. Darda kalmışların sığınağıdır. Bu bakımdan Âgâhî O'ndan medet bekler ve O'na sığınır.

*Açılır bahtımız elbet hemen battıkça batmaz ya
Açar elbet kerem babın kapandıkça kapanmaz ya*

*Benim Hakk'a münacatım değil bir rızık için hâşâ
Huda-yı rızk-ı âlemdir rızksız kul yaratmaz ya (3)*

Gözyaşını Allah için dökmüştür ve O, âşık olduğu tek varlıktır.

*Kaynadı kazanım aşk ataşından
Değirmen döndürdüm çeşmim yaşından (21)*

Allah'a kavuşma isteği onu dert sahibi yapmıştır.

*Aşk ağlatır dert söyletir efendim
Ben dertliyim deme ki bu delidir*

*Dertlilerden derdim aldım dertliyim
Yanıyor içerim hararetliyim*

*Çok yaralı gördüm çok dertli gördüm
Kimsede görmedin bendeki derdim*

*Dert satan var ise benim alıcı
Gelsin beni bulsun dert emleyici (24)*

Âgâhî'nin bir başka dikkati çeken tarafı da yergi şiirleri söylemesidir. Kimi zaman mizahî tavır takınarak kimi zaman da doğrudan doğruya hedef alarak çevresindeki kendisini anlamayan sofularla alay eder.

*Sofu sen kendini arif sınırsın
"Benden özge arif yok yok" diyerek
Suret-i zahirde kafa sallarsın
Oturur kalkarsın "Hak Hak" diyerek*

*Gûş eyle pendimi ey sofu zade
Sen bu gönül ile kalırsın dağda
Senin gibi gezer leylek havada
Geçirir gününü "lak lak" diyerek (15)*

Bunu bazen daha da ileriye götürüp Melamî bir tavırla kendisini dahi tenkit etmekten kaçınmaz. Kişinin kendi kendisini eleştirmesi bir erdemdir ve Âgâhî bu erdeme sahip birisidir.

*Doğrusun söylerim yok rumuz bende
Gökçeklik güzellik karagöz bende
Yamru yumru ucu sivri söz bende
Her kime söylesem bata biz gibi*

*Çok güzelim kirpiğim yok kaşım yok
Ayıbım ağızda dört de dişim yok
Dilberlikte emsalim yok eşim yok
Görenler tutulur bana kız gibi*

*Her bir ahvâlimi dur söyleyim ben
Âdem miyim hayvan mı neyim ben
Kaburgası kalın bir kimseyim ben
Kakmakla yürümem koc'öküz gibi*

*Ŗimdi bir söz söyler harften dŖerim
Ayıp sade ayak üzre iŖerim
Be hey ŖaŖkın bu aŖkınla ŖaŖarım
Bari sen de bir söz söyle söz gibi*

*Doğrusun söylemek iŖime gelmez
Anın n bir kimse baŖıma gelmez
Buna dair Ŗeyler iŖime gelmez
Hacc u zekât oruç ve namaz gibi*

*Ne limim ne hod okur yazarım
Ne Cuma tutarım ne de Pazarım
Kerhanede meyhanede gezerim
İçerim esrarı Kaygusuz gibi*

*İŖte bu âlemin Deccal'ı benim
Azrail olsa da vermem bu canım
Ben bir kabadayı Ŗuaradanım
EŖerim plkte bir horoz gibi*

*Böyle at-pat söylerim gâhi gâhi
Ne eğri bilirim ne doğru rhı
Yeter artık çok uzatma ghı
Yırtarım ağzını eski bez gibi (9)*

ghı'nin bazı Ŗiirleri bestelenmiŖtir. NeŖet ErtaŖ'ın meŖhur ettiği "Sürmeli" adlı Ŗiiri daha önce mahallî sanatçı Müslüm Sümbül tarafından okunmuŖtur (12). Bir Ŗiiri de (27) rahmetli Feyzullah ınar tarafından besteli olarak okunmuŖtur. Söz konusu Ŗiirler, İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Korosu Ŗefi Uğur Kaya tarafından notaya alınmıŖ ve kitabımızda basılmıŖtır.

ÂGÂHÎ'NİN ŞİİRLERİ

-1-

Dünyanın Taksimi

Gel gönül senin ile dünyayı bölüşelim
Bir yâr yetişir bana cümle âlem sana

Tenhaca yer bulup da bir iki söyleşelim
Açalım derdimizi yara bana em sana

İçelim meyimizi bakalım keyfimize
Tatlı meze olursa esrar bana dem sana

Bir öküz beslemeli esrar mezesi için
İkimiz ortasından saman bana yem sana

Başımızda esen yel ne yeldir ey *Âgâhî*
Taksimde böyle düştü poyraz bana sam sana

-2-

Noktasız Kelam*

Gel gönül er olam dersen âlemde
Erlık kâmil dedir kâmilde ara
Âdem vardır amma ki her kelamda
Eğer âdem olsam ademde k'ara

Allah Musa ile Tûr âdemdedir
La'l ü gevher ara dur âdemdedir
Gel gönül âdem ol kâr âdemdedir
Ehl-i hâl olur âdem vara vara

Hâsılı anlarsam âdemde Allah
O sırra âgâhtır kâmiller vallah
Kâmil Muhammed'dir hem esedullah
Anlatamam kör âmâ ile köre

Velî o esrara âgâh olursan
Râh-ı âl-evlâdı ele alırsan
Gel ahde daim ol eğer olursan
Ölmemek olur mu gelirse sıra

* NOT: Şiir, içindeki kelimelerin Arap alfabesi ile yazılımına göre nokta ihtiva etmemeleri esasına göre yazılmıştır

-3-

.--- / .--- / .--- / .--- /

Rızksız Kul Yaratmaz

Açılır bahtımız elbet hemen battıkça batmaz ya
Açar elbet kerem babın kapandıkça kapanmaz ya

Uzun servi gibi aks-i tecellim pek uzun gitti
Keser ıssı anı bir gün uzattıkça uzatmaz ya

Benim Hakk'a münacatım değil bir rızk için hâşâ
Huda-yı rızk-ı âlemdir rızksız kul yaratmaz ya

Gönül bu dâm-ı zulmetten çıkar aydınlığa bir gün
Kara bahtım gibi yanarım karartıkça karartmaz ya

Olur bîdâr nihayet Âgâhî gaflet uykusundan
Uyanır tâlih ü ikbalimiz battıkça batmaz ya

-4-

Hele Hele

Gezerken Allah'ı gördüm dedi gezme hele hele
Yanıldım yanına vardım varmayaydım n'ola n'ola

Yatma gel dedi ahmak seni ortakçı edeyim
Bana bir çift öküz verdi ikisi de ala bula

Ekin ektik ekin biçtik ç oldu meydana geldi
Kendi aldı başı başı bana verdi sile sile

Ben buna razı olmadım gürültü çok kavga ettik
Peygamberler bunu duydu bayıldılar gle gle

Bana birisiyle aşk etti ben kaçarak eve geldim
Avrata halim söyledim hey *Āgâhî* kele kele

-5-

Kerem Eyle

Gel otur yanıma benim maşukam
Söyleyim derdimi yaz kerem eyle
Âlem bilir ben de sana âşıkam
Eyleme bu denli naz kerem eyle

Beri gel beri de yüzün göreyim
Ol âhû bakışla gözün göreyim
Dokun tellerine sazın göreyim
Açma bir kimseye raz kerem eyle

Sen de dertli dertli ötme be hey saz
Değdikçe göğsüne yârdan hub avaz
Yâr beni de kulluk defterine yaz
Bari çok yazmazsan az kerem eyle

Bükme kulağını tanbur-ı aşkın
İnler gönlümüzce santur-ı aşkın
Olmuşam hüsnüne Mansur-ı aşkın
Tek zülfün teline as kerem eyle

Efendim kapında darban olayım
Bakayım hüsnüne hayran olayım
Ayağın tozuna kurban olayım
Geçmezsem yâr senden vaz kerem eyle

Gel ey canan gayrı gitme yanımdan
Bu hasretlik gitmez oldu canımdan
Âgâhî can kuşu uçar tenimden
Elinle mezarım yaz kerem eyle

-6-

Mersiye

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _
Geldi çün mah-ı Muharrem giyelim kara siyah
Yalnız biz değiliz cümle cihan ger ya günah
Matem-i bezl-i vücud et eyle gel ömrün kütah
Teşne-leb şah-ı şehid olduğu mah işte bu mah
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Evvelâ ab-ı Fırat'ın yolunu bağladılar
Durdular saf saf ile mevce gelip çağladılar
Cümlesi zehr ile hançerlerini bağladılar
Ettiler kasdı Hüseyin'e arz sema ağladılar
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Yezid'in vardı on iki bin tecavüz neferi
Kaplayıp Kerb-i belâ sahrasının biri biri
Yetmiş üç kimse idi can veren başı seri
Cümlesi içti şahadet yalnız kaldı biri
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Kasım'ın tuttu elinden dedi ki ona İmam
Bu kızımı sana verdim vasiyettir bana hem
Nâ-murad âşık idi maşukundan almadı kâm
Düşecek orta yere ömrünü ettiler tamam
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Ol İmam'ın ulu evlâdı Ali Ekber idi
Mah-veş hüsn-i cemali hemî gürbüz er idi
Onu görüp Yezid'in askerini birden yürüdü
Hemi çok kanları aktı hemî susuzlar idi
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Geldi nevbet kendine hem ayrılık demlerine
Hüseyin vedalaşıp girdi o meydan yerine
Onu görüp Ehl-i Beyt sarılır biri birine
Dediler kim yeni düştün feleğin çemberine
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Düşecek hâk-i siyaha Şimîr'in gör işini
Etmedi Hak'tan hayâ kesti Hüseyin'in başını
O dem Zeynep bu hâl içre görünce kardaşını
Ümmü Gülsüm kapanıp yerlere döktü yaşını
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeyeyim ah bana vah

Ehl-i Beyt onu görüp eyledi hep âh u figan
Titredi arz u sema yere geçecekti hemen
Masumanı su deyüben çağrışır el-aman
Bir tefekkür edelim gel dayanır mı buna can
Ya nasıl ağlamayayım inlemeyeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrım dökmeyeyim vah bana vah

Ne geleydim bu cihana ne göreydim bu yeri
Kapanaydı kulağım ah duyacak bu haberi
Ha n'olaydı kırılardı feleğin bu çemberi
Ali Zeynelâba körpe idi ser pederi

Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeeyim ah bana vah

Gelin ey Hüseyinler sıdk ile bir ah edelim
Mâcera-yı Kerbelâ'yı halka âgâh edelim
Karalar bağlayalım matem yası bir edelim
Ey Âgâhî yine bir nâle-i çengâh edelim
Ya nasıl ağlamayım inlemeyim etmeyim ah
Ya niçin bağrımı ben dövmeeyim ah bana vah

-7-

Erkekçe Bir Söz

Allah'ı seversen Allah
Senden başka Allah var mı
Yüzün gördüm hamdülillah
Bize maşaallah var mı

Aslı var mı evlenmişsin
Hazret-i Meryem'i almışsın
Oğlan babası olmuşsun
İsâ-yı rûhullah var mı

Seni ne etsem n'eyleşem
Bir güzel rüsvây eylesem
Her ettiğini söylesem
Acaba iznullâh var mı

Âgâhî'yim mertçesine
Söylerim erkekçesine
Her cevabım Türkçesine
Hiç bende ıstılah var mı

-7-

Ehl-i Beytin Gemisi

Râh-ı erenlerde ser baş verenler
Dünya ahret kurtarırlar canını
Ehl-i Beyt'in kimisine binenler
Ahiri görmezler Nuh Tufanını

Beri gel birader bir pâk etek tut
Sakın elden çıkmasın anı pek tut
Mürşidin pendini sakla kulak tut
Gûşuna menguş et Hak kalamını

Bir veliye bend olmalı her halde
Rah-ı erenlerde erkân usulde
Keserler başını amma bu yolda
Ne acaib çıkarmazlar kanını

Kişi veli olmaz taşlamayınca
Ağaç meyve vermez aşlamayınca
Bir mürşit eteği peşlemeyince
O ne bilsin imanını dinini

Âgâhî sendeki böyle bir ikbal
Damen-i mürşide yetiştiren el
Rah-ı erenlerde olup payımal
Can ile sırrını hanümanını

-9-

Dikbaşı Şair yahut Çat-Pat

Size bir güzelce nasihatim var
Ne muamma gibi ne rumuz gibi
Dur ki göstereyim marifetim var
İcatlar çıkardım Fransız gibi

Söyleyim halimi dinle efendim
Ben ehl-i sanatım olmaz mı fendim
Feraset çıkardım kendime kendim
Akıllı adamım İngiliz gibi

Doğrusun söylerim yok rumuz bende
Gökçeklik güzellik karagöz bende
Yamru yumru ucu sivri söz bende
Her kime söylesem bata biz gibi

Çok güzelim kirpiğim yok kaşım yok
Ayıbım ağzımda dört de dişim yok
Dilberlikte emsalim yok eşim yok
Görenler tutulur bana kız gibi

Her bir ahvâlimi dur söyleyim ben
Âdem miyim hayvan mı neyim ben
Kaburgası kalın bir kimseyim ben
Kakmakla yürümem koc'öküz gibi

Şimdi bir söz söyler harften düşerim
Ayıp sade ayak üzre işerim
Be hey şaşkın bu aşkınla şaşarım
Bari sen de bir söz söyle söz gibi

Doğrusun söylemek işime gelmez
Anın çün bir kimse başıma gelmez
Buna dair şeyler işime gelmez
Hacc u zekât oruç ve namaz gibi

Ne âlimim ne hod okur yazarım
Ne Cuma tutarım ne de Pazarım
Kârhanede meyhanede gezerim
İçerim esranı Kaygusuz gibi

İşte bu âlemin Deccal'ı benim
Azrail olsa da vermem bu canım
Ben bir kabadayı şuaradanım
Eşerim çöplükte bir horoz gibi

Böyle çat-pat söylerim gâhi gâhi
Ne eğri bilirim ne doğru râhı
Yeter artık çok uzatma Âgâhî
Yırtarım ağzını eski bez gibi

-10-

Dosta Giden Mektup

Dost eline giden sail dur eĝlen
Muhabbetnamenin sırası geldi
Mevlâ'yı seversen hemen bir eĝlen
Şimdilik gönlüme burası geldi

Gelmedi sevdiğim bilmem ne güne
Tahammül kalmadı düne bugüne
Hayâl hayâl gözlerimin önüne
Sevdiğim kaşının karası geldi

Bunca yetimlerin halli halince
Boynu eğri benzi sarı kalınca
Çıkmaz bu dert benden ta kim ölünce
Derler ki yürekte yarası geldi

Mektubum ol yâra var böyle söyle
Bunca has(i)retlik kalır mı böyle
Vacidâ eĝlenme gel kerem eyle
Vallâhi *Veli'*nin göresi geldi

-11-

Muhabbet Zamanı

Arzusun çektiğim ey kaşı kara
Seni gördüm cesedime can geldi
Zelha gibi intizar ederdim yâra
Kavuşturunup Yusuf-ı Kenan geldi

Yâra meyil verdim getirmek için
Yaralı yarama yetirmek için
Gönlümün tahtında oturmak izin
Vücutum mülküne Süleyman geldi

Yâr ile kısmetim ayrı seçildi
Bal yerine ağu şerbet içildi
Kurumuştı damarlarım açıldı
Şimdi benim vücuduma kan geldi

N'olur bir gün visaline erince
El bağlayıp divanına durunca
Gül yüzlü yar cemalini görünce
Bugün bana din geldi iman geldi

Bülbül de gül için ah u feryatta
Âşık maşukunu bulur elbette
Âgâhî yâr ile تنها halvette
Muhabbet edecek bir zaman geldi

-12-

Sürmeli

Seher vakti çaldım yârin kapısın
Baktım yârin kapıları sürmeli
Boş bulmadım otağının yapısın
Çıkageldi bir gözleri sürmeli

Açtırdım kapıyı girdim içeri
Aklımı başımdan aldı bir peri
Dedim sende buldum halis gevheri
Dedi yok yok bir mihenge sürmeli

Dedim ki ne kadar yüzümden bezdin
Etim kebab edip derimi yüzdün
Âşık katletmeye silah mı dizdin
Martinle mavzeri birden sürmeli

Dedim hiç yapı yok senin yapında
Oynanılmaz urganında ipinde
Ölenece bekleyim mi kapında
Dedi yok yok seni burdan sürmeli

Bu kevn ü mekânı tuttu ışığın
Nöbetin bekleyen alır keşiğin
Beklemeli o sultanın eşiğin
Günde yüz bin kere yüzler sürmeli

Âgâhî karıştır kanı yaş ile
Hak bulunmaz hayâl ile düş ile
Eremen menzile bu gidiş ile
Hemen aşk atına binip sürmeli

-13-

.--- / .--- / .--- / .---

Harb İlanı

Bugün derdim bana baş kaldırıp harb ilan etti
Kasavet leşkerin cem eyleyip ulu divan etti

Gönül müfrezesi gündüz gezip bekler iken çevrem
Keder kolordusu bir gece baskın-ı nâgehân etti

Şadlığım şahını mağlup edip hem tahtını elden
Alıp mülküm saray şahı kırallığın ilan etti

Bu kavgaya sebeptir Âgâhî yaram nihayette
Habersiz vurdu bir mermi alıp sînemi kan etti

-14-

Ali'nin Yolu

Hakk'ın emri ile dünyaya geldim
Muhammed'e "kâlû belî" diyerek
Yâ Ali kapına kurbanı geldim
Kabul et kulunun kulu diyerek

Yine sen bilirsın benim hâlimden
İnayet merhamet Sultan Balm'dan
Zikrin fikrin gitmez oldu dilimden
Vird ederim Ali Ali diyerek

Nasıl vird etmeyim şahım Hasan'ı
Hakk'ın habibinin kurretu'l-aynı
Severiz gönülden Şah Hüseyin'i
Bunlar gülistanın gülü diyerek

Ali'ye hak dedik tâ ezeliden
Elesti gününden "kâlû belî"den
Beni öldürseler dönmem Ali'den
Ölürüm Ali'nin yolu diyerek

Aşkına düşeli Mecnun Dâne'yim
Yitirdim ben beni viran haneyim
Ne aklım başımda ne divaneyim
Şimdi deli oldum deli diyerek

Niyazımı kabul eyle ilâhî
Ki sensin cümle mahlûkun penahı
Dilerim ki canın çıksın Âgâhî
Hünkâr Hacı Bektaş Veli diyerek

-15-

Hak Hak Diyerek

Sofu sen kendini arif sınırsın
"Benden özge arif yok yok" diyerek
Suret-i zahirde kafa sallarsın
Oturur kalkarsın "Hak Hak" diyerek

Gûş eyle pendimi ey sofu zade
Sen bu gönül ile kalırsın dağda
Senin gibi gezer leylek havada
Geçirir gününü "lak lak" diyerek

Anda körsün eğer bunda kör isen
Râh-ı erenlerden bî-haber isen
Yarın Hakk'ın divanına varırsan
Kovarlar taşraya "çık çık" diyerek

Tarik-ı Hakk'a gir etme tehiri
Bil Hacı Bektaş'ı fahr-ı fakiri
Sofu kardeş pişman olup ahiri
Döversin dizini "vah vah" diyerek

Âgâhî'nin bu sözünde durmazsan
Ebedî kör kalın meydan görmezsen
Hacı Bektaş tarıkına girmezsen
Sonra canın çıkar "hık mık" diyerek

-16-

Cehennem Ateşi

Acep olamam mı kabul-i dergâh
Dergâh-ı Ali'nin ferraşı olsam
Ben kulluk etmezsem kul demez Allah
Kavmi kabilesi kardaşı olsam

Varın söylen beni çok incitmesin
Ene'l-Hak söylerim can acıtmasın
Varsın hiçbir millet kabul etmesin
Erenlerin bir aba-puşisi olsam

Silensem de defter-i ümmetlikten
Olmasam da bu ehl-i cennetlikten
Dönmezem tarik-ı harabatlıktan
Zahit ta'n edici Kızılbaş olsam

Çıkıp kürsüye ol vaiz ulema
Hadisi müfteri söylüyor hâlâ
Çekip ol kürsüden indiririm amma
Gerçi harabat-ı Bektaşî olsam

Ey Hâce ben sana meyl edip bakmam
Korkutma cehennem nazından korkmam
Muhibb-i Ali'yi ateşe yakmam
Âgâhî cehennem ateşi olsam

-17-

Eski Mecnun

Efendim sen benim tâc-ı serimsin
Yerin var başımda dinim imanım
Mabudumsun maksudumsun yârimsin
Anın için yoktur şekk ü gümânım

Günahkâr kulunam gel eyle ihsan
Ben karışmam işte gönlüm işte sen
Bugün değil yarın değil her zaman
Unutmam yar seni dökseler kanım

Mâil oldum kaşın ile gözüne
Beni yaktın ateşine közüne
Dayanamam bu cilvene nazına
Gel bize bu cevri etme sevdiğim

Döndü celal ile baktı bize yâr
Aklımı başımdan kıldı tarumar
Kerem eyle doldur camı kadehkâr
Yetiştir badeyi çıkıyor canım

Âgâhî bu yolda harabat oldum
Ne Hakk'a kul oldum ne ümmet oldum
Yâr senin aşkıyla malamat oldum
Beni bilmez misin eski Mecnun'um

-18-

Öküz Keserim

Dilber hanemize buyur bu sabah
İşte senin ile sözü keserim
Bir binlik rakıyla bir güzel kadeh
Bende mezesine kuzu keserim

Bari beş yüzlük al binlik almazsan
Ağzına koy getir şişe bulmazsan
Sen de benim davetime gelmezsen
Selâmı sabahı nazı keserim

Meyl-i muhabbetin gördüm beğendim
Böyle tedbir kıldım kendime kendim
Davete buyurmaz isen efendim
Ben de bu yollardan gözü keserim

Gelirsen boş gelme göreyim sizi
Olursa çok olsun istemem azı
Beş yüzlüğün mezesine bir kuzu
Binlik olursa öküzü keserim

Kaba kaba laf atarsın Âgâhî
Öküz bulsam ben koşarım vallahi
Sade boş çıkarmam ol yüzü mahı
Tavuktan culuktan kazı keserim

-19-

.----/.----/.----/.--(--)

Acı Dert

Yine canım sıkılır çıkmağı ister tenden
Ne eylesin tende rahat yok usanmış candan

Cefadan bezdi bu canım çıkacaktır amma
Çevirmiş gam leşkeri etrafını her yandan

Tutuştı kalb-i hazinim bir alev sardı gönül
Bu evi aldı harîk kurtara yangın handan

Acır elbette benim tatlı canım çıksa *Velî*
Acı derdimde çıkardı *Âgâhî* artık benden

-20-

Kül Oldum

Şu koca dünyanın derdi elinden
Yanar oldum tüter oldum kül oldum
Muhanetin acı tatlı dilinden
Ağlar oldum güler oldum del'oldum

Kaderim mi yollarımı bağlayan
Aşk ateşi yüreğimi dağlayan
Irmak oldu gözlerimden çağlayan
Yağmur oldum dolu oldum sel oldum

Dertlerin içinde çaresiz kaldım
İyilik ettimse kötülük buldum
Âgâhî dünyada ölmeden öldüm
Çalı oldum diken oldum gül oldum*

* Şiirin kaynak şahsı: Veysel Çakmak (Şarkışla-Mescit Köyü)

-21-

Var

Hilebaz diyorlar azizim amma
Ne hilem ne de bir hileciğim var
Kimisine baldan lezizim amma
Kimine zehirden aclığım var

Yüzüm döndürmedim adu taşından
Kaynadı kazanım aşk ataşından
Değirmen döndürdüm çeşmim yaşından
Usta olmadımsa suculuğum var

Gâhi usta eyler gâh sucu eyler
Gâhi yara açar gâh ilaç eyler
Hasılı dost bizi eğlence eyler
Yâr ile böyle bir cilveliğim var

Kimisi Malikî kimi Hanbelî
Kimisi Bedevî kimi Sünbülî
Ben de Kızılbaş'ım Allah'ın kulu
Hemi de *güruh-ı naciliğim* var

Bakın şu zahide ne söylemişler
*Agâhî'*ye Kızılbaş'tır demişler
Hacc'a gitmez diye ta'n eylemişler
Benim ise yılda haclığım var

-22-

Dağdır

Gam kasavet keder başa derildi
Anca bu yarayı bozan dağdır
Bu dert bize ta ezelden verildi
Sinemdeki olan yürek dağdır

Gönül tutulmazdın her tuzağ ile
Ahir tutup bent ettiler bağ ile
Dağ vurdular dağladılar dağ ile
Dediler ki bizim yozun dağdır

Gördünüz mü şu Ferhad'ın işini
Kerem sevda için çekti dişini
Ben de yaslanayım bir dağ başını
Desinler ki bu da Mecnun dağdır

Dertli Kerem ile Behlül-i Dâna
Bunlar aşk elinden oldu şuarâ
Âgâhî şuarâ oldukça amma
Saçma sapan söyler sözün dağdır

-23-

Ali'ye Çağır

Kelime-i tevhid dilimde daim
Lâilâhe illallâhım Ali'dir
Ali mührü benim zikrimde daim
Leyl ü nehar secde-gâhım Ali'dir

Ali'nin bendesiyim çakeriyim
Kuluyum emrine ferman-beriyim
Ben onun Kanber'inin Kanber'iyim
Kulunun kuluyum şahım Ali'dir

Zahit secde kılma toprağa taşa
Ali'ye çağır ki gele ulaş
Kimi aya tapar kimi güneşe
Ayım günüm şems-i şahım Ali'dir

Dururum gelirse yüz bin taş diye
Tutmuşam destimi Pîr Bektaş diye
Varsın ta'n etsinler Kızılbaş diye
Âgâhî'yem doğru râhım Ali'dir

-24-

Köyüm Kılıççı

Derdinden şikâyet etmeyip asla
Tahammül eyleyip sabr etmelidir
Her kula mukadder bir türlü belâ
Fe-ecrullah zikrin söylemelidir

Tefekkür ettikçe kendime kendim
Yandım ey erenler ateşe yandım
Aşk ağlatır dert söyletir efendim
Ben dertliyim deme ki bu delidir

Dertlilerden derdim aldım dertliyim
Yanıyor içerim hararetliyim
Gam tüccarı oldum dertten iratlıyım
Âşık derdi gamdan sermayelidir

Çok yaralı gördüm çok dertli gördüm
Kimsede görmedin bendeki derdim
Derde derman için tabibe vardım
Ben dertliyim o benden yaralıdır

Dert satan var ise benim alıcı
Gelsin beni bulsun dert emleyici
Vilayetim Sivas köyüm Kılıççı
Mahlasın Âgâhî ismim Veli'dir

-25-

-. - /-. - - /-. - - /-. - /

Akklah

Bir kişi stadın bulup almaz ise pendini
Ol adam ne bilir ise kendi kendin boş bilir
Âl-i evlâdı Alî'ye bağlatmazsa bendini
Ol kişi ne kemer-best ne erkân ne traş bilir

Ey birader destini bir damene berk etmeli
Gilluğıştan fariğ olup şehveti terk etmeli
Her kime söz söylenirse doğru rah fark etmeli
Lecceder durur benimle bu söz  savaş bilir

Bilmezem ki halk-ı âlem cümlesi bir can mıdır
Ol erenler yolunu ta'n eylemek burhan mıdır
Hacı Bektaş-ı Velî'nin dergâh-ı külhan mıdır
Ancak onun lezzetini bekleyen derviş bilir

Yetmiş ikiden çıkınca baktılar resmimize
Ol zaman buğz eyleyip de düştüler kastımıza
Her birisi bir nam ile çağırır ismimize
Kimisi Akklah der kimi Kızılbaş bilir

Böyle gördüm Hacı Bektaş-ı Velî'nin yolunu
Bir alıya baş eğerim anda görsem şalını
Kimse bilmedi Velî'nin hâlini ahvalini
Bilir ise ancak ol Hazret-i Bektaş bilir

Balım sultan kızlarıdır bekleyen pirimizi
Ben şaşırdım bize kardeş ettiler birbirimizi

Şarkıştalı Âgâhî

- 43 -

Ölmeden defneylediler dirimizi
Bilir ise bu sırrı derviş-i pinhan bilir

Böyle gördüm Hacı Bektaş-ı Velî'nin yolunu
Bir çalıya baş eğirim anda görsem şalını
Kimse bilmez bu *Velî*'nin halini ahvalini
Bilir ise ancak ol Hazret-i Bektaş bilir

-26-

Hüseyin'in Derdi

. --- / . --- / . --- / . --- /

Bugün mah-ı Muharremdir yas-ı Âl-âba evlattır
Hüseyin'in matemidir ağlayacak vakt ü saattir
Tutar matemini ol şah -ı şehidânı diriğ etmez
Hüseyin'in matemini tutmak muhibb-i âle âdettir

Derildi Kerbelâ'ya Kûfe ehl asker-i Şam'la
Hüseyin'in âl ü evlâdın şehit eylediler cümle
Susuz koyup nihayette o şaha kıldılar hamle
Nazar kıl Yâ Muhammed gör bu ümmetler ne ümmettir

Helalleşip veda kıldı girip meydana ol merdan
Yezid'in askeri gördü hücum etti ona birden
Hüseyin'e yara vurdular tamam yetmiş iki yerden
Mecali kalmadı şahın dedi ömrüm tamamettir

Atından yerlere düştü heman bir nura gark oldu
Münafıklar onu gördü hemen katletmeye geldi
Dedi kim bir münacat eyledim mühlet verin oldu
Dediler vermeyiz mühlet bugün bu iyi fırsattır

Şimir melun çekip hançer Hüseyin'in başına kастı
O murdar payını şahın mübarek bağrına bastı
Hicap eylemeyip Hak'tan o nazik tenini kesti
Nasıl kıydın be hey zalim bu evlâd-ı Muhammed'dir

Figan etti İmam Zeynel yetim kaldım dedi Yâ Rab
Hemen katl etmeye geldi onu gördükte Şimir kelb

Şarkıştalı Âgâhî

- 45 -

İmam'ın üstüne düştü o demde Hazret-i Zeyneb
Gel insaf et be hey zalim elin çek gayrı mürüvvettir

Hüsey'nin başın alıp ehl-i beytin yanına vardı
Bakıp çok Hazret-i Zeynep Hüsey'nin başıdır gördü
Dizinin üstüne aldı yüzünü yüzüne sürdü
Dedi kim vah ciğer köşem bu haletler ne halettir

Ümmü Gülsüm kapanıp yerlere çün bağı tutuştu
Gelip feryada Şehriban gözünden kanlı yaş saçtı
Hüsey'nin ehl-i beytin içine bir vaveyla düştü
Nasıl ah etmesin insan bu feryatlar ne feryattır

Ol İbn-i Muâviye Şam'da duran Yezid değil midir
Ki bunca âl ü evlâdı kıran Yezid değil midir
Hüsey'nin katline ferman veren Yezid değil midir
Yürü zalim hazer olsun sana ceddine lanettir

Onun emrine itbâen bu zulmü ibn Ziyad etti
Ne etti ise anı da o serdar Amr Nahs'a etti
Susuz koydu bununla kalmayıp bir de şehit etti
Ne zalimdir bunlar dinsiz imansız böyle bir ittir

Âgâhî eyle efganı Hüsey'nin derdine ağla
Gece gündüz deme durma hemen yana yana ağla
Tefekkür eyle ol şahı uyu ağla uyan ağla
Cihanda dertli çok amma Hüsey'nin derdi kat kattır

Ali'nin Sırrı ve Şîa Mezhebi

.---- / .---- / .---- / .---- /

Gel ey vâiz Ali'nin fazlını evvel Hüdâ'dan sor
Ali-yi ibn-i Âdem olmadan tâ ibtidadan sor
Ali kimdir bilem dersin eğer sen de bu esrârı
Anı bir kimseden sorma Muhammed Mustafa'dan sor

Ali'dir dader-i Ahmed Ali'dir Mustafa'ya yâr
Odur Hak rahına kurban eden evlâdını Haydar
Ali'nin ettiğini eylemedi hiç bir peygamber
Dile gel evliyâdan sor dilersen enbiyâdan sor

Ki yer gök su iken Cebrâil'e rehber Ali oldur
Cihan halk olmadan evvel bu kevnin temeli oldur
O dem Musa ile bin bir kelim eden belî oldur
Dile Tûr-ı Sînâ'dan sor dilersen "lenterâ"dan sor

Çıkıp kürsüye ey vaiz Ali'den söyle efendi
Ali'nin hakkında gökten yere yüz dört kitap indi
Ali'yi Kur'ân'da medh etti vechüm dedi Hak kendi
Dile (Yâsin) (Tâhâ)'dan sor dilersen (Heletâ)'den sor

Be hey zahid-i harguş ey ne zannettin Ali'yi sen
Anın evlâdına menfi olan kişi de Müslüman
Ne çekmiştir bu mazlumlar o zalim darb-i Yezid'den
Dile arz u semadan sor dilersen Kerbelâ'dan sor

Âğâhî'yem Alevî mezhebi Şîa Kızılbaş'ım
Şehîd-i Kerbelâ'nın firkatindedir akan yaşım

Şarkışlalı Âgâhî

- 47 -

Hüseyin'in derdini bir kimseden sorma be kardaşım
Dile Zeyne'l-âba'dan sor dile Zeynep anadan sor

-28-

Beyrut Seyahati

Bir hikâyem var dinle ahvalim
Âşıkın başından gör neler geçmiş
Ser-güzeştım seyahatım söyleyim
Eğer sözlerimi ederseniz güş

Diyar-ı gurbetin yeli esende
Bin üç yüz yiğirmi bir senesinde
Birinci Kânûn'un on altısında
Kattılar önüme bir güzel derviş

Talihim yokladım remil bıraktım
Dane-i kismetim serpildi baktım
Kılıç kından çıkar gibice çıktım
Kılıççı köyünden çıkınca kardaş

Şarkışla'dan arabaya binerek
Dedim bugün konağımız Gemerek
Lalebeli Sultanhanı diyerek
Kayseri'ye geldik amma bora kış

Tekgöz Köprüsü'nde Sultanhanı'ndan
Hacı Bektaş köyü Malya Çölü'nden
Mucur Kırşehiri Yozgat yolundan
Geldik Ankara'ya dedim arkadaş

Ankara'da bindik şimendifere
Çıktı şimendifer Eskişehir'e
On dört yerden dağı delmiş kefere
Yer altından İstanbul'a yol aşmış

Kızıltoprak Fener Haydarpaşa'dan
Geçtik İstanbul'a ulu bir köşeden
Merdivenli'ye geçtik köprübaşından
Gemi ırgalandı eyledi savaş

Gelibolu andan Çanakkale'si
Midilli'den sonra Bozcaada'sı
Göründü İzmir'in Karşıyaka'sı
Bir seher vaktinde geldik arkadaş

Beğendim İzmir'i kıldım temaşa
Gezdim içerisin köşe be köşe
Manisa'ya fena diyemem hâşâ
Memleket kasaba Salihli de hoş

İzmir'den ayrıldık bir Rus gemisi
Rodos vilayeti Meis adası
İskenderun ile Trabulus'u
Beyrut vilayeti cümlesine baş

Beyrut'ta bulunur zi-kıymetli mal
Vezirhanı âsâyîşi ber-kemal
Yetmiş iki millet orada ikmal
Acem Frenk gâvur Yezid Kızılbaş

Nice zâr u giryan deryada kaldık
Nice yerde fırtınaya tutulduk
Nice gâvur kaptanlara kul olduk
Nice gözlerimden akardı kan yaş

Gâh karadan gâh deryadan dolaştık
Nihayet Mersin'e çıktık ulaştık

Ŗimendifer ile Tarsus'a geçtik
Geldik Adana'ya dolaŖ ha dolaŖ

Adana'da kaldık on on beŖ gece
Tekeli köyünün insanı yüce
ukurova'dan memlekete kınca
Gülek'ten Tekir'den aŖmaktadır iŖ

Pozantı'nın suyu Fındıklı eŖme
Vezirlihan suyu bulanık geçme
Payaslı'nın eŖmesinden su içme
Geldik memlekete yavaŖ ha yavaŖ

Yıldırım-belen'in aŖmaktır kaygı
Enehil'den Karahisar İncesu
Everek'e geldik Erciyes'tir bu
Baktım bizim dağlar göründü kaŖ kaŖ

Āđāhī söylerim sözüme inan
Ya yigirmi dokuz otuzdur Nisan
Bunca zaman gezdin olmadım insan
Besbellidir ki kafa büyük beyin boŖ

-29-

Kullarını Unuttun mu

Allah'ı seversen Allah
Kullarını unuttun mu
Alır satardın gâhi gâh
Her oynadıkça uttun mu

Ey bizi halk eden Hâlık
Görmedim sende ağalık
İki yetime bir yağlık
Hiç aldın da örttün mü

Çok rumuzlar söyleyim mi
Bahr u ummân boylayım mı
Seni rüsvay eyleyim mi
Ramazanda oruç tuttun mu

Nasreddin'i bilir misin
Hoca Rahmetullah dersin
Sen de öyle dayak yersin
Fincan katırın ürküttün mü

Bu Allah'a ne diyesin
Kazan malını yiyesin
Ey Âgâhî misin nesin
Hazır çalıp var yuttun mu

-30-

Ayîn-i Cem

Âdem âdemliğin bildirmek için
Âdemlikte duran cana kurbanız
Her bir müşkülümüz halletmek için
Bir kâmile varan cana kurbanız

Âdem-i kâminden alın haberi
Tasdik eder Mustafa'yı Haydar'ı
Dört kapıdan kırk makamdan içeri
Âyin-i ceme varan cana kurbanız

Kur'ân-ı Kerîm'de emr-i yedullah
Âdem'in hakkında buyurdu Allah
Esrâr-ı hakikat sümme vechullah
İman ikrar veren cana kurbanız

Âgâhî'yem ikrar verdim Ali'ye
El ele el Hakk'ın kudret eliye
Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Velî'ye
O menzile varan cana kurbanız

-31-

Ebcedin Sırrı

Hamdülillâh mürid-i mutlak olduk
Rah-ı Hakk'ı biz muhakkak biliriz
Ayne'l-yakîn Hakka'l-yakîn Hak olduk
Hak deyip Hak söyler Hakk'ı biliriz

Muhammed Mustafa mîr-i şerîat
Emrinde buyurdu savm ile salât
Tarikat marifet sırr-ı hakikat
İçinde bulunduk biz pek biliriz

Çevrinen kendinin öz başınayız
Râh-ı Hakk'ı bilir hem ruşınayız
Ebcedin sırrına biz aşınayız
Si vi dü harfini mutlak biliriz

Bizler Bektaş'ı yüz ey iki gözüm
Evveli ahiri işte bu sözüm
Ağaca sureta tapmayız kuzum
O eski çamları bardak biliriz

Ahad'dan Ahmed'e geldi bu ayet
Ey birader bak ne demiş kulak tut
"Lâyemûtu kable mevtin ente mevt"
Eriştin sırrına ar çok biliriz

Sümme vechullâhı aynen görmeyen
Tiğ-bend boynunda dâra durmayan
Hacı Bektaş tarikına girmeyen
Âgâhî onları ahmak biliriz

-32-

Sedeftir Sedef

Zülfün gibi oldu halim perişan
Müjgânına sinem hedeftir hedef
Kâmilin sohbeti kâmilidir her an
İnciyi çıkaran sedeftir sedef

Ruhların şem'ine varıp yanaydım
Aşkın şarabından içip kanaydım
Ayağına düşüp hake döneydem
Bu bana bir yüce şereftir şeref

Nokta benlerini gördüm göz ile
Ol hindunun sözü birdir öz ile
Ayne'l-yakîn Nakk'el-yakîn göz ile
Tanıdım o şah-ı Necef'tir Necef

Gönülde eğledim Ali zatını
Kapına bent ettim aşkın atını
Kesme Âgâhî'den şerafetini
Her dem yüzüm sana taraftır taraf

-33-

KARŞILAŞMA

Vacit- Âgâhî

En sevdiği aşıklardan bir aşık birbirine nâzire olarak
söylediği Derviş Vâcid'in Âgâhî'ye söylediği nazire:

Vacit:

Gülüm sana kimler verdi bu nazı
Tazimli niyazlar nereden sana
Mevlâ'yı seversen haber ver bana
Ya bu şirin diller nereden sana

Âgâhî:

Sergerdan dünyadan bi-haber idim
Bu sevdayı verdi Yaratan bana
Vardım bir kâmilin dârına durdum
Bu şive bu haller oradan bana

Vacit:

Cemalini gördüm ben oldum hayran
Yüzünde arş u kürs oluyor seyran
İncil Tevrat mıdır yazıyor Kur'ân
Yapuşuben diller nereden sana

Âgâhî:

Gönül bir kâmilden el etek tuttu
Cemalinden cemaline nur kattı
İncil Tevrat Zebur Kur'ân okuttu
Bir yer gösterdiler sıradan bana

Vacit:

Velisin pek büyük kemal edersin
Gâhî celal gâhî cemal edersin
Düşmana hakkını helal edersin
Ya bu bahar yazlar nereden sana

Âgâhî:

Vâcid'sin vücuda getirdin beni
Bu hikmetler senden al canım canı
Sensiz bulamadım zat-ı Sübhan'ı
Sensin yazı güzü bir eden bana

Vacit:

Derviş Vâcid bulamadın sen gibi
Yârim sen de bulamazsın ben gibi
Gönül bahçesinde bülbüller gibi
Ya bu hub avazlar nereden sana

Âgâhî:

Velî yem kulunum kapına geldim
Hayli dem aradım çok şükür buldum
Balım Sultan kızlarına kul oldum
Nasibim dergâhı kör eden bana

Bir başka Âgâhî:

ERMENİ HARUTYAN

XVII. yüzyıl şairlerinden Âşık Ömer, 57 dörtlük olan meşhur şairnamesinde zikrettiği şairler arasında Âgâhî adındaki bir şairden haberdar ediyor.

*Mecdî'nin divanı gerçi muhtasar
Âgâhî'ye sordum beğendi anı**

Bu bilgiye göre edebiyatımızda Âşık Ömer'in çağdaşı yahut daha önce yaşamış bir Âgâhî vardır. Maalesef bu şairi sadece ad olarak biliyoruz ve şimdilik elimize herhangi bir şiiri geçmiş değildir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla ikinci bir Âgâhî de XIX. yüzyılda yaşamıştır. Söz konusu bu şair, asıl ismi Harutyán olan bir aşugdur yani Türkçe şiirler söyleyen bir Ermeni şairidir. 1800 yılında İstanbul'da doğmuştur. Hayatı hakkında geniş bilgiye sahip değiliz. Ömrünün son zamanlarını Kazlıçeşme'deki Ermeni Hastanesinde geçirmiş ve burada ölmüştür.

Şiire genç yaşlarda başlamıştır. Erivan'daki Çarenz Edebiyat ve Sanat Müzesindeki Toros Azadyan Arşivinde (No: 55 / IX) 356 sayfalık bir elyazması cönkte 100'den fazla şiiri vardır. Bunlardan 13'ü Dırtad Balyan tarafından yayımlanmıştır. XIX. Yüzyıla ait bazı cönklerde şiirlerine rastlanılmaktadır. Harutyán / Âgâhî şiir tekniği güçlü bir şairdir.*

* Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*, Ankara, 1997, s. 309-324.

* <http://blog.milliyet.com.tr>

<http://www.turkudostlari.net>

Harutyán da Őarkıřlalı Ágâhî gibi iirlerinde daha çok fikri ve tasavvufi dűřünceye, taşlamalara ağırlık vermiştir. Bundan dolaydır ki şiirlerinin bazıları, uzman olmayan kişilerce Őarkıřlalı Ágâhî'nin şiirleriyle karıştırılmıştır.

Aşağıda onun şiirlerinden bazıları yer almaktadır.

-1-

Taşlama

Fitne-i zamanın devri döneli
Harab-ı cihanda lezzet mi kaldı
Mürayi dünyaya geldim geleli
Çekmediğim derd ü mihnet mi kaldı

Düşeli âleme gör şu ihtişam
Hak cevap kâr etmez hâsıl-ı kelam
Zamanda zengine mahbuba ikram
Erbab-ı kemale rağbet mi kaldı

Şu cihan ziyneti çok verdi noksan
Ruz-ı kıyametten gösterdi nişan
Zalimin zulmünden yıkıldı cihan
Hengâm-ı Mehdî'ye hacet mi kaldı

Günbegün bu cihan zulme mukarrer
Naşsedip dünyayı gezdim serteser
Tutalım ki bir kıl bir dağı çeker
Anı da çekmeğe takat mi kaldı

Her biri bir demde ıyş u işrette
Fısk u zina ile âlem ülfette
Dua sena edip bezm-i vahdette
Âgâhî pirlerde himmet mi kaldı

-2-

Güzel

Sen hublar şahısın sultan ya handan
Rikabında gerek yüz lale güzel
Bırakmam desdimi asla yakandan
Taksalar boynuma yüz lale güzel

Yâr kabrim kazagör yektasını bul
Hecele (rı) (ze)'yi yek ta (sin)'i bul
Füruş-ı elmasın yektasını bul
Sakın meyil verme yüz la'le güzel

Âgâhî şekvamız yâre ne senden
Çektiğim hecr-i gamı yâre ne senden
Diktiğim bir gül yâre ne senden
Gerekmez bizlere yüz lale güzel

-3-

Hiddetlenirsin

Ah efendim ne bu sendeki halet
Her kimi görürsen hiddetlenirsin
Ben çekerim böyle sevda ve hasret
Sen heman şad olup şöhretlenirsin

Benim helakime gel olma sebep
Gözlerim kan ağlar dinmez ruz u şeb
Gelip yâr olmazsın bu nasıl meşrep
Gayrisin seversem hasretlenirsin

Âgâhî söylenir dillerde meşhur
Ben güzelim diye gel etme gurur
Bir gün ola hüsnün zevali bulur
Solar gül cemalin hayretlenirsin

-4-

Semai

Ne alâka edüp kaldım
Ne bir şirin nigârım var
Ne dünyadan lezzet aldım
Ne bir demde kararım var

Ne cihan bağına girdim
Ne bir gonca gülün derdim
Ne mürşide emek verdim
Ne kârım ne zararım var

Ne yurdum var ne iskânım
Ne tufana ne merbanım
Ne dostum var ne düşmanım
Ne bir arar sorarım var

Ne şarım var ne şöhretim
Ne cehl içre bir sohbetim
Ne varlıkta ne hizmetim
Ne behim ne pazarım var

Ne Âgâh'ım ne âlemde
Ne matlubum ne Hatemde
Ne sairim ne kalemde
Ne bir şirin güftarım var

-5-

Olur mu

Zer libas giydirdsen benzetmek için
Misl-i hayvan tekml insan olur mu
Yuvadan şikârın gözetmek için
Kerkenez üsküflü şahan olur mu

Olmasa zatında tab-ı şikeste
Sağ er meydanda kalır mı beste
Kargayı beslesen altın kafeste
Saksağan bülbül-i nâlân olur mu

Âgâhî her seher diler Mevlâ'dan
Sizi esirgesin kamu belâdan
Takdir olmayınca Zat-i Âlâ'dan
Her bir geda şah-i sultan olur mu

Âşık Hüroğlu

Âgâhî

Yaşar gönüllerde durur Âgâhî
Gerçek olanların özü gerçektir
Aşkın dolusunu sunar Âgâhî
Cihanda duyulan sözü gerçektir

Aşkı yaşamayan aşkı bilemez
Aramayan kend'özünü bulamaz
Yolundan habersiz yolda kalamaz
Menzile yetiren izi gerçektir

Candan geçen bilir canan olanı
Veliler söylemez asla yalanı
Kurbanı olanlar alır kurbanı
Yakar aşk ateşi kozü gerçektir

Aşkı âşık olanlara sormalı
Gönül Kâbesine yüzler sürmeli
İnsan-ı kâmile ikrar vermeli
Kalbi açık gönül gözü gerçektir

Bülbülden sedalı turna avazlı
Kırklar meydanında dosta niyazlı
Günülü Mevlâ'da dili düvazlı
Cemali didarı yüzü gerçektir

Âşıkları aşk düşürür tuzağa
Arifler Allah'ı atmaz uzağa
Âgâhî âşıktır girmez toprağa
Hüroğlu çalıyor sazı gerçektir*

* Ali Tembel, *Âşık Hüroğlu*, Şarkışla, 2007, s. 52.

SÖZLÜK

A

- aba-puşı:** Kişilerin üzerine örttükleri aba.
adem: Yokluk.
âgâh: Haberi olan, uyanık, basiret sahibi.
ala bula: Karışık renkli.
Âl-âba: Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i ihtiva eden söz. Âl-Nebi, Âl-Resul de denilir.
Âl-i evlâd-ı Ali: Hz. Ali soyundan olan
avaz: Ses, nida.
Ayne'l-yakîn: Gözüyle görmüş gibi, kati. Allah'ı bilgi ile idrak etme.

B

- başlı başlı:** Ölçeğin üst kısmından da yukarı olacak derecede ölçüm yapma.
beh: Pazarlık sırasında önden verilen para.
belî: Evet.
berk etmek: **Sağlamlaştırmak.**
ber-kemal: Mükemmel.
beste: Bağlı, bağlanmış.
bezm-i vahdet: Birlik meclisi.
biz: İğnenin rahat batırılması için delik açmaya yarayan ucu sivri alet.
buğz eylemek: Düşmanlık etmek, kin gütmek.

Ç

- çaker:** Kul, köle.

D

- dağ: **Ateş.**

dağıdır: 1. Bozup etrafa atar, 2. Yangısıdır, 3. Ateşidir, 4. Yüksek yeridir, 5. Yayar.

damen: Etek.

damen-i mürşid: Mürşit eteği.

dâra durmak: Alevilikte cem töreni sırasında rızalık ve dua almak için mürşit huzurunda ayak mühürleyerek dikili durmak. Dar; Hallac-ı Mansur'un asıldığı direğe verilen ad olarak nitelendirilir. Dar'a ilk olarak dara çıkan Hazret-i Ali'dir. -1 Fazlı, Dar-ı Hüseyin, Dar-ı Mansur, Dar-ı Nesimi gibi çeşitleri vardır.

darban: Kapı bekçisi.

darb-i Yezid: Yezid'in yaptığı zulüm.

Deccal: Kıyametin kopmasına yakın zamanda ortaya çıkıp insanları azdıracağına inanılan fesatçı kimse.

derilmek: Toplanmak.

E

ebced: Arapçadaki harflere göre rakam sistemi.

eflak: Gökler.

Ehl-i beyt: Hz. Muhammed, Hz. Ali. Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i ihtiva eden söz.

em: İlaç.

emleyici: ilaç yapan, şifa veren.

erbab-ı kemal: Olgun insan.

eremen: Ulaşamazsın.

esrâr-ı hakikat: Gerçeğin sırları

F

fahr-ı fakir: Aciz kişinin övüncü.

fazl: Fazilet, erdem.

fe-ecrullah: Allahın ecri, mükâfatı.

feraset: Çabuk, kavrama, anlayış, sezgi.

ferman-ber: Aldığı emri yerine getiren.

ferraş: Hizmetçi, süpürüp temizleyen.
fısk: Hak yolundan çıkma, sefahate dalma.
firkat: Ayrılık, ayrılış.
füruş-ı elmas: Elmas satıcısı.

G

gıllugış: Fesatlık, düşmanlık.
gözü kes: **Bakmamak.**
guş etmek: Dinlemek
gûş: Kulak.
güftar: Söz.
güruh-ı naci: **Kurtulmuşlar zümresi.** "Ehl-i Sünnet" fırkası dışında kalanlar için söylenen söz. Hz. Muhammed, bir rivayete göre; *"Benden sonra ümmetimin yetmiş üç fırkaya ayrılacak. Bu fırkalardan yalnız birisi cehennemden kurtulacaktır."* demiştir. Kurtulan fırkaya *"fırka-i naciye"* veya *"güruh-ı naci"*; diğerlerine de *"72 millet"* denilir.

H

hâk-i siyah: Kara toprak.
Hakka'l-yakîn: : Bir şeyi bizzat yaşayarak elde edilen bilgi.
halet: Durum.
halis: Öz.
halvet: Tenhaya çekilme, yalnız olma hali.
handan: Gülen, mutlu.
hanüman: Ev, bar, yuva, aile.
harften düşmek: uygunsuz söz etmek.
harguş: Tavşan.
harîk: Yangın, ateş.
hasbeten: Parasız, bedava, karşılıksız.
Hatem: Cömert.
hazer olmak: Sakınmak, çekinmek.
hecr-i gam: Ayrılık üzüntüsü.

hengâm-ı Mehdi: Mehdi zamanı.

hidmet: Hizmet.

hod: Bizzat, kendi.

hub: Güzel.

hüma-yi mürği-veş: Hüma kuşu.

hüsn-i cemal: Yüz güzelliği.

I

ıssı: Sahibi.

ıstılah: Bir sözün bilinen anlamı dışındaki anlamı, terim.

ıyş u işret: Yeme içme.

İ

ikbal: Talih.

iklim-i hüsn: Güzellik ülkesi.

ikrar: Söz verme.

intizar etmek: Beklemek, gözlemek.

irat: Gelir, varidat.

istiğna: Çekinme.

itbâen: Uyarak, yerine getirerek.

K

kaburgası kalın: **Anlayışsız ve inatçı kişi.**

kadehkâr: İçki dağıtan kimse.

kâlû beli: Kâlû belâ., Allah'ın ruhları yarattıktan sonra onlara; "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna onların karşılık olarak söyledikleri; "Evet dediler" anlamında söz.

kâm almak: Arzusuna kavuşmak.

kasavet: Sıkıntı.

kele: Şarkışla civarında söylenen hitap sözü.

kemer-best: Çoğu Kerbelâ'da şehit edilen Hz. Ali'nin soyundan 17 kişinin genel adı.

kerem babı: İyilik kapısı.

kerkenez: Atmacadan küçük yırtıcı kuş.

kesmek: Hayvan boğazlamak (kuzu kesmek, öküz kesmek, kaz kesmek)

keşik: Sıra.

keşik: Sıra.

kevn: Kâinat.

kevn ü mekân: Varlık, kâinat.

kisb ü kar: Kazanç, iş güç.

koc'öküz: Koca öküz.

kurretu'l-ayn: Göz nuru.

külhan: Hamamlarda su ısıtılan kısım.

kütah: Kısa.

L

Lâyemûtu kable mevtin ente mevt: **Ölmezden önce ölmez.**

leccetmek: İnatlaşmak.

lenterâni: "Beni göremezsin" anlamında söz. Hz. Musa Tur Dağı'nda; "Yâ Rabbi! Bana görün, sana bakayım." dedi. Bunun üzerine, "Lenterani" diye ses geldi.

leşker: Asker.

leyl ü nehar: Gece gündüz.

M

mah-veş: Ay gibi.

malamat olmak: Herkesin gözünde horlanan kişi olmak.

masuman: Masumlar.

matem-i bezl-i vücud: Bedenin matem tutması.

matlub: Taleb edilen, istenilen.

merba: İlbaharda oturulan ev.

meşrep: Yaratılış.

mevc: Dalga.

mihnet: Sıkıntı.

mîr-i ŧerîat: ŧeriatın amiri.
muhânet: İhanet eden, hain, alçak.
muhîbb-i âl: Hz. Muhammed soyundan olanları seven.
Muhîbb-i Ali: Hz. Ali'yi seven.
mukarrer: kararlaŧtırılmıŧ.
mungûŧ: Küpe.
müfreze: Askerî kol.
mürayi: Riyakâr, ikiyüzlü.
mürîd-i mutlak: Gerçek mürit

N

nâgehân: Ansızın, birdenbire.
nâlân: İnleyen.
nâle-i çengâh:
nâzi kes: **Artık naz etmemek.**

Ö

ölenece: Ölünceye kadar.

P

payımal: Ayak altına alınmıŧ, çiğnenmiŧ.
penah: Sığınacak yer.
pend: Öğüt, nasihat.

R

rah-ı erenler: Erenlerin yolu.
rah-ı Hak: Allah yolu.
raz: Sır
remil: Birtakım nokta çizgilerle kayıptan haber verme dolandırıcılığı.
rikab: Boyun, ense kökü.
rumuz: Remiz, sembol, anlamı gizli olan imalı söz.
ruŧına: Belli, görünen, meydanda.

ruz u şeb: Gündüz ve gece.

S

sail: Dilenci.

sair: Seyreden, gezen, yürüyen.

sam: Bir rüzgâr çeşidi.

sergerdan: Başı dönen, sersem, şaşkın.

ser-güzeşt: Macera.

serteser: Baştan başa.

sıdk ile: Bütün kalbiyle, yürekte arzulararak.

sırr-ı hakikat: Gerçeğin sırrı.

si vi dü: Otuz iki. Hurufilikte, Arap alfabesindeki 32 harfin ifade ettiği insani hüviyet.

sile sile: Ölçeğin üst kısmı yüksekliğinde yapılan ölçüm sözü kes: **Kararlaştırmak.**

sureta: Görünüşte.

sümme: Sonra.

sürmeli: 1. Sürgülü, 2. Sürme çekilmiş, 3. Sürtmeli, 4. Yerleştirmeli, 5. Sürgün etmeli, 6. Temas etmeli, sürmeli., 7. Harekete geçirmeli.

Ş

şahan: Şahin, doğan kuşu.

şah-ı şehid: Şehid şahı, şehitlerin en başta geleni.

şehidan: Şehitler.

şekk ü gümân: Zan, şüphe.

şekva: Şikâyet.

şerafet: Şerefli olma, şerefliklik.

şikâr: Av.

T

tab-ı şikeste: Kırıcı mizaçlı.

ta'n edici: Ayıplayan.

ta'n eylemek: Ayıplamak.
tar u mar: Karmakarışık, darmadağınık.
tazim: Saygı gösterme, ululama, büyük sayma.
tefekür: Fikretme, düşünme.
teşne-leb: Susuz dudak.
tiğ-bend: Kılıç kuşanan.
tutalım: Diyelim ki.

U

ulema: Alimler.

Ü

ülfet: Alışma, kaynaşma, görüşme.
üsküf: Başlık, serpuş.

V

vech: Yüz, surat, çehre.
vehullah: Allah'ın yüzü, Allah'ın nuru.
vir: Düzenli ve sistemli olarak dua veya ayet okuma,
devamlı belirli bir sözü söyleme.
vücuda kan gelmek: Hayata dönmek, canlanmak.

Y

yağlık: Mendil.
yapuşuben: Yapışarak.
yedullah: Allah'ın kudreti.
yekta: Tek, eşsiz, benzersiz.

Z

zahid: Ham sofu, Kızılbaş olmayan.
zahid-i harguş: Tavşan niteliğinde sofu.
zahm: Yara.
Zelha: Hz. Yusuf'a âşık olan kadın, Züleyha.

ŞarkıŖlatı Âgâhî

- 73 -

zer libas: Altın elbise

zi-kıymet: Kıymatlı, bahası yüksek.

Kaynakça

- Aslanoğlu, İbrahim, *Her Yönden Sivas*, Sivas, 1978.
- Aslanoğlu, İbrahim, *Söz Mülkünün Sultanları*, İstanbul, 1985.
- Aşkun, Vehbi Cem, "Sivas Halk Şairleri", *Sivas Postası Gazetesi*, Ağustos 1966.
- Bezirci, Asım, *Dünden Bugüne Türk Şiiri*, İstanbul, 1968.
- Birdoğan, Nejat, "Emlek Çukurunun Bir büyük Ozanı Âgâhî", *I. Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 1999, s. 7-16.
- Cumbur, Müjgân, *Başakların Sesi-Türk Halk Şairleri Eserleri ve Hayatları*, Ankara, 1968.
- Demir, Dürdane, *Zile Kaynaklı Bir Cönk Üzerinde Tetkik*, Sivas, 1997 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 2008.
- Elçin, Şükrü *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*, Ankara, 1997.
- <http://blog.milliyet.com.tr>
- <http://turkudostlari.net>
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Saz Şiiri Antolojisi*, Ankara, 1963.
- Oyat, Fazıl, *20 Halk Şairi*, İstanbul, 1948.
- Özdemir, Ahmet, *Şarkışlalı Serdarî ve Yöre Halk Şairleri*, İstanbul, 1997.
- Özkan, Ömer, "Olur Bîdâr-ı Nihayet Âgâhî Gaflet Uykusundan", *Hacı Bektaş Velî Dergisi*, S. 41, Güz 2004.
- Özmen, İsmail, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. IV, Ankara, 1998.
- Sevengil, Refik Ahmet, *Çağımızın Halk Şairleri*, İstanbul, 1967.

Ŗahin, Bülent, Sivas Kaynaklı Cönkler Üzerine Bir Tetkik,
Sivas, 1996 (BasılmamıŖ Yüksek lisans Tezi).
Tuncalı, Ali İhsan, *Emlek Alevi Ŗairleri*, İzmit, 1967.

NOTALAR

Kaynak Kişi: Müslüm SÜMBÜL

Notaya Alan : Uğur KAYA

SEHER VAKTİ ÇALDIM YARİN KAPISIN
(SÜRME Lİ)

The musical score is written in a single system with eight staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 2/4 time signature. The music is a continuous melodic line. The lyrics are written below the staves, aligned with the notes. The lyrics are: SEHER VAK TI ÇALDIM YA RİN KA PI SIN ÇANA NIM VAR DIM BAK TIM KA PI LA RI SÜR ME Lİ GEL HA GEL BOŞ BUL MA DIM O TA ĞI NIN YA PI SIN SEV Dİ ĞİM

SEHER VAKTİ ÇALDIM YÂRİN KAPISIN
(SÜRMELİ) -2-

ÇI KA GEL Dİ BİR GÖZ LE Rİ SÜR MELİ YAR GÖZ LE Rİ
SÜR MELİ ÇI KA GEL Dİ
BİR GÖZ LE Rİ SÜR ME Lİ YAR GÖZ LE Rİ SÜR ME Lİ

ŞİİR NO : 12

SEHER VAKTİ ÇALDIM YÂRİN KAPISIN, cananım
VARDIM BAKTIM KAPILARI SÜRMELİ, gel ha gel
AÇTIRDIM KAPIVI GİRDİM İÇERİ, sevdiğim
ÇIKA GELDI BİR GÖZLERİ SÜRMELİ,
YÂR GÖZLERİ SÜRMELİ

DEDİM HİÇ YAPI YOK SENİN YAPINDA, cananım
OYNANILMAZ URGANINDA İPİNDE, gel ha gel
ÖLENECE BEKLEYİM Mİ KAPINDA, sevdiğim
DEDİ YOK YOK SENİ BURDAN SÜRMELİ,
YÂR GÖZLERİ SÜRMELİ

ÂĞÂHÎ KARIŞTIR KANI YAŞ İLE
HAK BULUNMAZ HAYAL İLE DÜŞ İLE
EREMEN MENZİLE BU GEDİŞ İLE
HEMEN ÂŞK ATINA BİNİP SÜRMELİ,
YÂR GÖZLERİ SÜRMELİ

Agahî'den
Kaynak : Feyzullah ÇINAR

FAZİLET

Notaya Alan : Uğur KAYA

GEL EV VA İZ A Lİ NİN FAZ Lİ Nİ EV VEL
HÜ DA DAN SOR saz... A Lİ Yİ İB Nİ A DEM
OL MA DANTÂ İP Tİ DA DAN SOR E FEN DİM saz...
A Lİ KİM DİR VE Lİ KİM DİR
Bİ LEM DER SEM BU ES RA RI saz... A Nİ BİR KİM

FAZİLET - 2 -

SE DEN SOR MA MU HAM MET MUS TA FA DAN SOR saz...

Kİ YER GÖK SU İ KEN ÇEB RA İ LE REH BER

A LI OL DUR saz... Cİ HAN HALK OL MA DAN EV VEL

KEV Nİ NİN TE ME LI OL DUR saz... O DEM MU SA

İ LE BİN BİR KE LA ME DEN BE LI OL DUR saz...

Dİ LEM TU Rİ SE NA DAN SOR Dİ LER SEN LEN TE RA DEN SOR

saz... ŞİİR NO : 27

FOTOĞRAFLAR

Ali Rıza Gerçek (Âgâhî'nin oğlu)

Hatice Gerçek (Âgâhî'nin kızı)

Abdülaziz Gerçek (Âgâhî'nin en küçük oğlu)

Meryem Gerçek ((Âgâhî'nin torunu, Abdülaziz'in kızı)